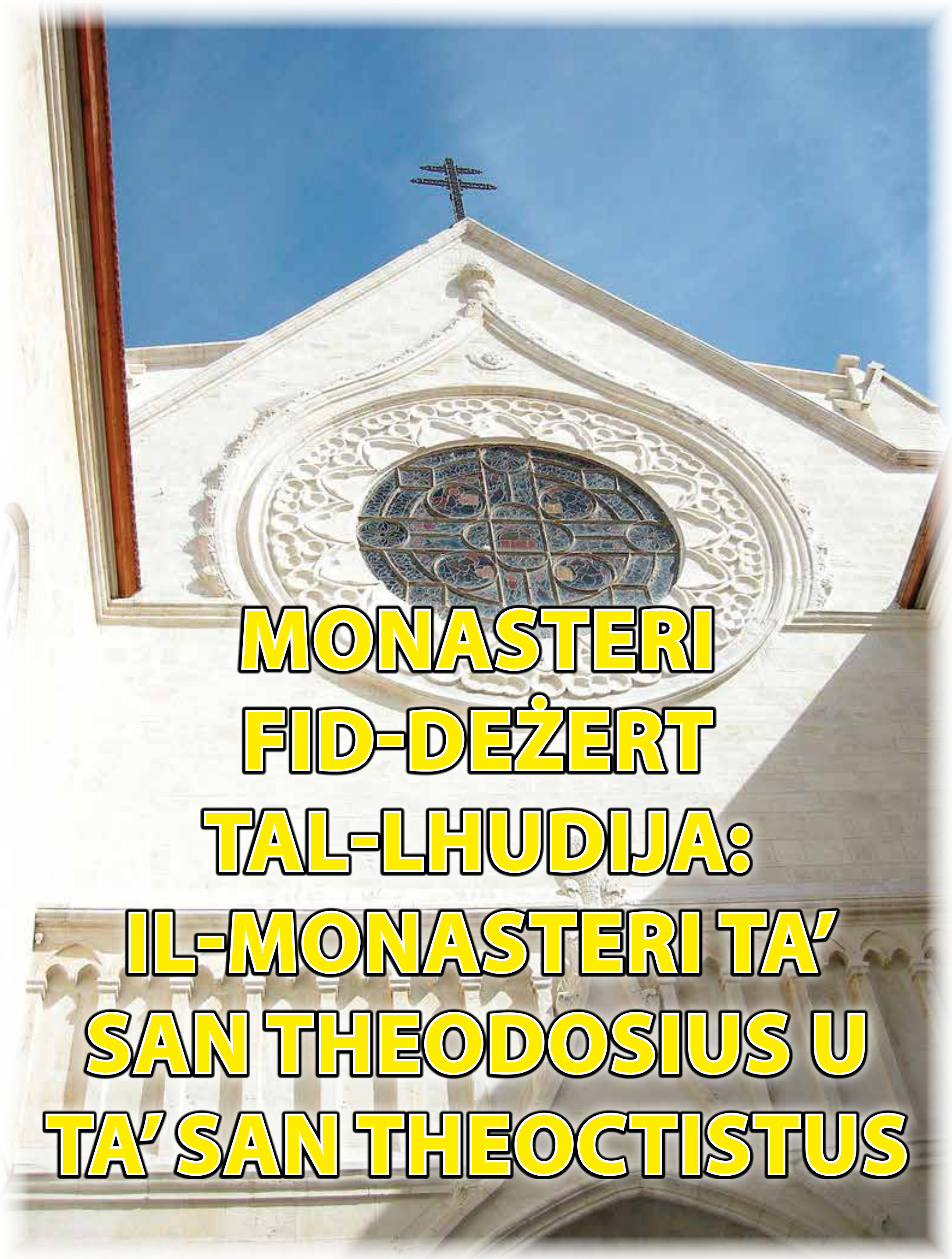

MONASTERI FID-DEŻERT TAL-LHUDIJA: IL-MONASTERI TA' SAN THEODOSIUS U TA' SAN THEOCTISTUS

Noel Muscat ofm

Il-Monasteru ta' San Theodosius (Dejr Dausi)

Int u sejjer minn Betleħem lejn Ubeidiya, fit-triq li tmur lejn Abu Dis fil-Palestina, jew inkella lejn Mar Saba, tiltaqa' fil-quċċata tal-għolja mal-Monasteru ta' Mar Theodosius, jew San Teodosju, bl-Għarbi magħruf bħala *Dejr Dausi*, antikament wieħed mill-monasteri tad-deżert

tal-Lhudija, imma llum mhux daqstant maqtugħ minħabba li jinsab qrib ir-raħal mdaqqas ta' Ubeidiya.

Theodosius il-Kbir, magħruf ukoll bħala Theodosius iċ-Ċenobjarka, għex bejn is-snin 432 u 529, u hu meqjus bħala wieħed mill-fundaturi ewlenin tal-ħajja ċenobitika jew monastika fl-Orjent. Il-Monasteru li jġib ismu u fejn hu midfun inbena għall-ewwel darba fis-sena 476. Theodosius jitfakkar mill-Knisja Ortodossa fil-11 ta' Jannar.

Theodosius twieled fil-provinċja tal-Kappadoċja, fir-raħal ta' Mogarissus (Turkija) minn ġenituri nsara fl-epoka Biżantina. Ta' żagħżugħ mar fil-Palestina, fejn daħal f'kuntatt ma' diversi rħieb qaddisa.

Fosthom iltaqa' mal-famuż Simeon (Xmun) l-iStilita, meta kien għadda minn Antjokja fi triqtu lejn il-Palestina. Xmun l-iStilita kien eremita li għex ħajtu kollha fuq kolonna fid-deżert tas-Sirja, fejn illum għad hemm il-fdalijiet ta' bażilika majestuża li tfakkar lil dan l-eremit qaddis.

Billi kien jixtieq jgħix ħajja solitarja Theodosius mar jgħix ġo għar li fih, skont it-tradizzjoni, it-Tliet Slaten Maġi daħlu jistkennu bil-lejl, wara li telqu minn Betleħem u, skont l-ordni tal-anġlu tal-Mulej, kienu sejrin lura lejn arthom minn triq oħra biex jevitaw lil Erodi. F'dan l-għar Theodosius dam jgħix ħajja axxetika ta' penitenza għal tletin sena. Din il-ħajja solitarja għexha fl-għar ta' Metopa, qrib Betleħem.

F'dan il-post ingħaqdu miegħu diversi eremiti oħrajn u fis-sena 470 hu ħass li kien hemm bżonn li jsib post fejn ikun jista' jiġborhom f'monasteru. Talab lill-Mulej jurih post, ħa f'idejh ċensier u beda miexi fid-deżert. F'ċertu post iċ-ċensier beda jaqbad waħdu u hemmhekk Theodosius fehem li kellu jwaqqaf l-ewwel *cenobium* jew monasteru.

Kien f'dan il-perjodu li l-ħabib ta' Theodosius, San Saba, kien ġie maħtur Arċimandrita tal-monaċi kollha tal-Palestina mill-Patrijarka Sallustius ta' Ġerusalemm (486-493). Theodosius sar il-kap tal-monaċi kollha li kienu jgħixu fil-monasteri jew ċenobji. Kien għalhekk li ssejjaħ iċ-Ċenobjarka

(patrijarka taċ-ċenobiti jew monaċi).

Il-*Laura* ta' Theodosius malajr saret magħrufa u kienet tiġbor fiha mas-700 irħieb. Kienet komunità tasserw ekumenika, għax kienet tiġbor fi ħdanha monaċi Griegi, Slavi u Armeni, li kienu jiċċelebraw il-liturġija bl-ilsna diversi tagħhom. Imma Theodosius kien irid li, meta tiġi ċċelebrata l-Liturġija Divina (Ewkaristija) din kellha tiġi ċċelebrata bil-Grieg skont ir-Rit Biżantin. Theodosius kien magħruf għall-karità kbira tiegħu mal-foqra. Meta darba minnhom kien hemm għaks u ġuħ kbir u bosta persuni foqra ġew iħabbtu l-bibien tal-monasteru hu ordna li jinfetħu l-bibien u jitħallew jidħlu. Għalkemm

ma kienx hemm ħobż għal kulħadd, b'miraklu nstab ħobż biżżejjed biex jitimgħu lil dawk in-nies bil-ġuħ.

Theodosius kien ukoll difensur kbir tal-Ortodossija u speċjalment ħadem kontra l-ereżija tal-Monfisiti, li kienu jiċħdu d-duttrinta tal-Konċilju ta' Kalċedonja dwar li Kristu għandu żewġ naturi, dik divina u dik umana. Għal din il-ħeġġa tiegħu hu sofra l-eżilju mill-Imperatur Biżantin Anastasius I fis-sena 517, imma sena wara reġa' lura lejn iċ-ċenobju li kien waqqaf.

Theodosius miet fl-età veneranda ta' 105 sena fil-11 ta' Jannar 529. Il-ġisem tal-qaddis indifen fl-ewwel ċella li kellu, fl-għar li fih kien beda jgħix bħala eremita, u fejn għadu meqjum sal-lum.

Il-monasteru ta' San Theodosius inqered għalkollox diversi drabi, u meta żaru Ġwann Phocas f'era Kruċjata jgħid li sabu f'rovina. Imma fil-bidu tas-seklu 20 il-monaċi Griegi Ortodossi tal-Patrijarkat ta' Ġerusalemm bnew il-monasteru kif narawh illum.

Il-Monasteru ta' San Theoctistus (Dejr Mukalik)

Il-fondazzjoni tal-Monasteru ta' Theoctistus, magħruf bl-isem ta' *Dejr Mukalik*, hi deskritta minn Ċirillu ta' Scythopolis fil-Ħajja ta' San Euthymius. Euthymius u Theoctistus marru joqogħdu f'għar fil-Wadi Mukalik fis-sena 411, u malajr ingħaqdu magħhom oħrajn. Wadi Mukalik hu l-isem Għarbi ta' *Nahal Og* bl-Ebrajk, wieħed mill-widien tad-Deżert tal-Lhudija li, minn ħdejn l-insedjament Lhudi ta' Almog fit-tramuntana ta' Ġerusalem jinżel lejn il-Baħar il-Mejjet f'distanza ta' madwar 30 kilometru. L-għar li fih kien hemm iċ-ċella ta' Euthymius sar knisja, u taħtu nbena monasteru (*coenobium*).

Fis-sena 421 Euthymius ħalla l-Wadi Mukalik u mar jgħix fis-solitudni fil-monasteru ġdid li waqqaf fis-sena 428, li l-fdalijiet tiegħu llum ġew skavati ħdejn Mishor Adummim, bl-isem ta' *Khan al Aħmar*. Wara li miet Theoctistus (circa 466-468) sar Abbati ta' Dejr Mukalik ċertu Marinus, li kien ħaten l-Għarbi Pietru Aspebet, li kien ikkonverta għall-Kristjaneżimu. Sadanittant il-monasteru ta' Theoctistus baqa' abitat mill-monaċi sas-sena 614, meta minħabba l-invażjoni Persjana ġie abbandunat. Minkejja li kien fi stat ta' rovina, kienu diversi l-eremiti li, minn żmien għal żmien, baqgħu jgħixu f'Dejr Mukalik. Fosthom jissemma l-eremita Eġizzjan Kristofru fil-Ħajja ta' San Stiefnu s-Sabaita.

F'epoka Kruċjata, fis-snin 1106-1108 żar dan il-monasteru l-Abbati Russu Danjel. Dwar il-Monasteru ta' San Theoctistus jgħid li kien jinsab taħt il-muntanja lejn in-nofsinhar ta' San Euthymius, imma li kien sabu meqrud mill-"pagani".

Is-sit ta' Dejr Mukalik ġie studjat fl-1870 mis-Survey of Western Palestine. Il-knisja trogloditika (knisja-għar) mbagħad ġiet iddokumentata u ffotografata mir-Rev. Chitty fl-1927. Id-dokumentazzjoni tiegħu hi prezzjuża sal-ġurnata tal-lum, billi s-sit ta' Dejr Mukalik hu kważi inaċċessibbli.

Il-monasteru jinsab xi 6.5 kilometri lejn il-lvant

tal-Monasteru ta' San Euthymius, fuq ix-xaqliba tat-tramuntana tal-Wadi Mukalik. Id-daħla tal-għar tinsab fuq irdum profond, xi 7 metri fuq kull post li minnu tista' titla' bil-kumdità, u xi 9 metri taħt il-quċċata tar-rdum. Dan ifisser li d-daħla kellha aċċess diffiċli, imma x'aktarx li meta l-monasteru kien okkupat mir-rħieb, dawn kienu bnew xi ħitan mar-rdum u xi turġien li minnhom kienu jistgħu jitilgħu biex jixxabbtu għad-daħla. Illum il-ġurnata kollox hu mġarraf.

Id-daħla tal-għar-knisja tinsab fuq xkaffa ta' blat lejn in-nofsinhar, li fiha hemm ukoll bokka ta' ġiebja. Minn hemm jitlaq passaġġ fil-blat. Il-knisja-għar għandha abside li tħares lejn il-lvant, u hi biċċa mibnija u biċċa fil-blat. Hemm fdalijiet ta' mużajċi u xi affreski, li Chitty iddatahom għal tmiem is-seklu 12, jiġifieri f'epoka Kruċjata. L-abside tal-knisja kienet dekorata minn rappreżentazzjoni tal-Axxensjoni, bi Kristu fuq tron meħud is-sema mill-anġli, u taħtu t-tnax l-appostli u żewġ figuri oħrajn, li x'aktarx huma l-Verġni Marija u San Theoctistus. Fuq in-naħa tal-lemin hemm affresk ta' Kristu flimkien mal-arkanġli Mikiel u Gabrijel u mal-qaddisin Saba u Gerasimos. Fil-għoli hemm rappreżentazzjoni ta' Kristu fuq is-Salib, u maġenbu l-Verġni Marija u San Ġwann, u fil-lemin San Ġwann Damaxxenu.

Il-binja tal-monasteru tokkupa xkaffa tal-blat fuq ix-xaqliba tat-tramuntana tal-Wadi Mukalik, u testendi ruħha għal xi 100 metru. Hemm fdalijiet ta' torri żgħir fejn kien hemm id-daħla tal-monasteru. It-torri hu ta' epoka medjevali. Fil-ġnub tal-wied, fuq il-blat fil-għoli, hemm fdalijiet oħrajn fl-għerien li jindikaw li l-post kien okkupat unikament mill-monaċi, għalkemm fl-epoka Kruċjata dawn l-għerien kienu diġà abbandunati.

Studju tajjeb dwar il-Monasteru ta' Wadi Mukalik sar minn H. Goldfus, B. Arubas, E. Alliata, *The Monastery of St. Theoctistus (Deir Mukalik)*, in *Liber Annuus* 45 (1995) 247-292.

Ġedded l-Abbonament tiegħek

L-Art Imqaddsa
RIVISTA BIBLIKA

Tiġdid
L-Art Imqaddsa
2016

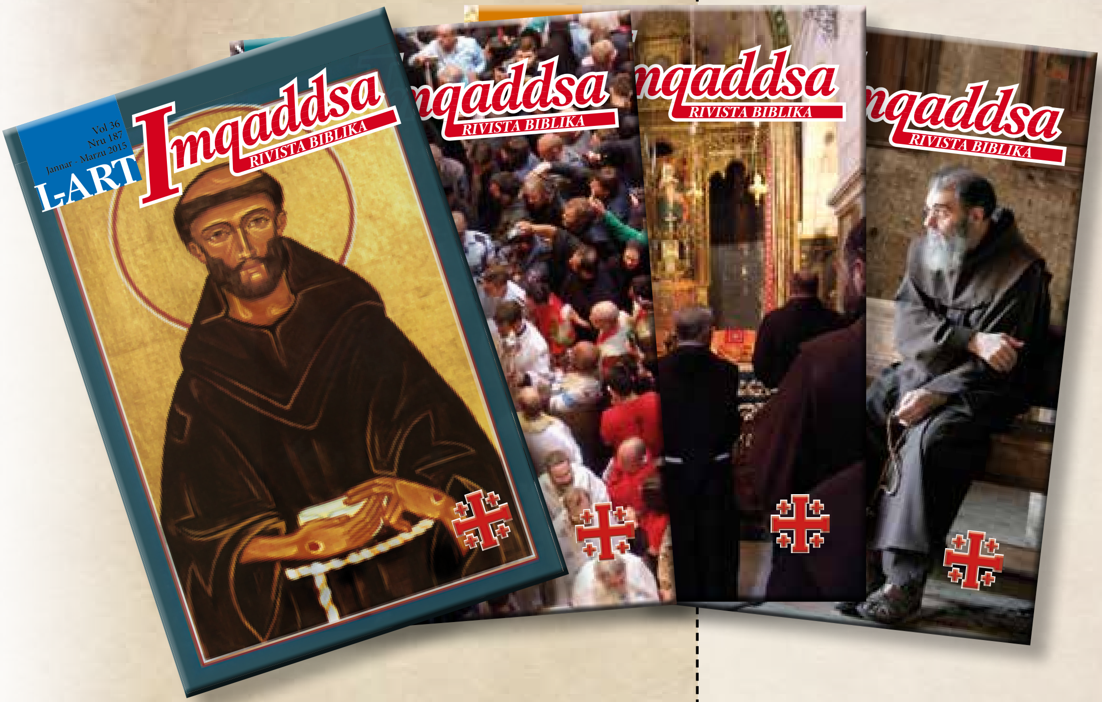

ABBONAMENT:
€10 fis-sena
€15 jew aktar Sostenitur

Toħroġ kull 3 xhur

Kummissarjat tal-Art Imqaddsa
8, Triq Santa Luċija,
Valletta, VLT 1213
Malta
Tel: 2124 2254
E-mail: comalt@ofm.org.mt
www.ofm.org.mt

Jekk irċevejt ir-Rivista b'xejn għaliex ġejt l-Art Imqaddsa mal-Franġiskani, ħallas l-abbonament biex tkompli tirċiviha.

Kunjom ____________________

Isem ____________________

Indirizz ____________________

____

____

Kodiċi Postali

____

Qed nibgħat € ____
bħal abbonament għall-2016

Pellegrinaġġi Franġiskani 2016

Art Imqaddsa
Imexxi Mons Arċisqof Charles J. Scicluna
4 - 12 Mejju

Art Imqaddsa
13 - 21 Lulju
3 - 11 Awwissu
1 - 9 Settembru
10 - 18 Settembru

Art Imqaddsa u Ġordanja
4 - 14 April

Art Imqaddsa *Extra*
6 - 16 Novembru

Polonja
18 - 22 Ġunju

Assisi
23 - 28 Awwissu

Ikteb jew ċempel:
Kummissarjat tal-Art Imqaddsa

8, Triq Santa Luċija,
Valletta, VLT 1213
Malta
Tel: 2124 2254
E-mail: comalt@ofm.org.mt
www.ofm.org.mt